

Till Svea hovrätt
Box 2290
103 17 Stockholm
inges endast per e-post

Slutskrift av Göran Lambertz i Svea hovrätts mål T 133-22

Parter

Klagande

Göran Lambertz, Hörnstensvägen 6, 756 45 Uppsala, glambertz@hotmail.com, tel. 070 3128831

Ombud: Advokat Sunita Memetovic, Advokatfirman Ericksson & Häggquist AB, Smedsgränd 2 A, 753 20 Uppsala, sunita@ehlaw.se, tel. 073 0512680

Rättegångsbiträde: Jur. kand. Cecilia Brorman, Brorman jurister, Köpenhamnsvägen 42, 217 71 Malmö, cecilia@juristbrorman.se, tel. 073 3880811

Motpart

Staten genom Justitiekanslern, Box 2308, 103 17 Stockholm

Företrädd av byråchefen Anneli Skoglund och föredraganden Åsa Andersson

Saken

Skadestånd på grund av fel eller försummelse vid myndighetsutövning

1 Inledning

Enligt hovrättens föreläggande den 7 december (aktbil. 31) får jag härmed slutföra min talan i målet.

Jag erinrar om att jag i ett mejl till hovrätten den 30 september har återkallat den nya grund som jag hade åberopat i hovrätten, att det var fel av tingsrätten att häkta mig trots att sannolikheten för min skuld låg mycket långt under 50 %. Det var visserligen fel, enligt min mening, men jag åberopar det alltså inte längre till stöd för min talan. Det betyder att bl.a. det som sägs i punkterna 1 och 2 i min inlaga den 23 augusti inte är aktuellt. Det medför också smärre förändringar i den slutliga bevisuppgiften, vilken inges samtidigt med denna slutskrift, och i bilagan med preciserade påståenden om fel, vilken också inges.

I bilaga 1 till denna slutskrift finns en förteckning över inlagor och skriftliga bevis som är aktuella vid hovrättens prövning.

2 *Mina yrkanden*

Mina yrkanden är de som anges i min inlaga 2022-05-13 version 2022-05-18.

Jag yrkar alltså att hovrätten ska förplikta staten att utge skadestånd till mig,

1. för ideell skada med 182 000 kr (200 000 kr minus av tingsrätten utdömda och av JK utbetalade 18 000 kr) eller det lägre belopp som hovrätten finner skäligt, jämte ränta från den 6 april 2021, och
2. för ekonomisk skada och sakskada med 1 210 kr (1 730 kr minus av tingsrätten utdömda och av JK utbetalade 520 kr). Hur beloppet 1 210 kr har beräknats anges i den nyssnämnda inlagan p. 1.

Vidare yrkar jag att hovrätten ska befria mig från skyldigheten att betala JK:s kostnader i tingsrätten. (Jag yrkar inte någon ersättning för egna kostnader.)

3 *Mina grunder*

Även mina grunder är de som anges i min inlaga 2022-05-13 version 2022-05-18, minus det som sägs om en ny grund 18 (jfr ovan). Grunderna är sålunda dessa:

Fel eller försummelser, tjänstefel

Staten har gjort sig skyldig till fel eller försummelser vid myndighetsutövning i förundersökningen mot mig i varje fall enligt följande 17 punkter, vilka åklagaren svarar för.

1. Försummelse att före anhållningsbeslutet undersöka målsägandens förekomst i liknande ärenden
2. Försummelse att före anhållningsbeslutet ta reda på mer om målsägandens bakgrund
3. Försummelse att tillräckligt beakta riskerna för falska anmälningar enligt bl.a. Brå:s statistik

4. Försummelse att i behövlig utsträckning ställa följdfrågor vid förhör med målsäganden och att granska om hennes berättelse var konsistent
5. Försummelse att undersöka EA:s allmänna trovärdighet genom frågor m.m.
6. Försummelse att beakta att målsägandens första berättelse omöjliggjorde det som hon sedan hävdade, dvs. att hon hade somnat i slutet av samtalet med vittnet
7. Försummelse att förhålla sig kritisk till den av EA påstådda omöjliga samlagsställningen
8. Försummelse att dra adekvata slutsatser av att EA inte lämnade in sin telefon trots påminnelser
9. Försummade frågor, utredningsåtgärder och slutsatser beträffande ljudinspelningarna
10. Försummade frågor, utredningsåtgärder och slutsatser beträffande återställningen av telefonen, inga försök att få fram ev. raderat material
11. Försummelse att observera och ta hänsyn till att viktiga meddelanden sannolikt hade raderats i EA:s telefon
12. Försummelse att före anhållningsbeslutet kontrollera MB:s telefon och dra slutsatser av hans senfärdighet
13. Försummelse att rätt värdera kravet på sannolika skäl före anhållandet
14. Försummelse att rätt värdera min berättelse, särskilt i förhållande till EA:s
15. Försummelse att beakta ursprungssannolikheten på ett rimligt sätt
16. Fel vid relaterandet av vad jag hade sagt om klänningen och vid hänsynstagandet till och användandet av mitt svar
17. Undanhållande av viktig bevisning vid häktningsförhandlingen; åklagaren var skyldig att redovisa alla de omständigheter och bevis som tydligt talade mot att jag var skyldig

Jag menar att åklagaren på alla dessa 17 punkter har "åsidossatt vad som gäller för uppgiften" (20 kap. 1 § brottsbalken) och därmed gjort sig skyldig till tjänstefel. Flera av tjänstefelen är enligt min mening grova. Åklagaren har också gjort sig skyldig till grovt tjänstefel genom det sammantagna agerandet i brottsutredningen mot mig.

--

För precisering av grunderna såvitt gäller de begångna felen hänvisar jag till bilaga 2, som är en reviderad uppställning av det dokument som jag gav in i tingsrätten med rubriken "Stockholms tingsrätts mål T 4746–21; preciserade påståenden om fel som staten svarar för". Här har uppställningen rubriken "Svea

hovrätts mål T 133–22; preciserade påståenden om fel som staten svarar för”. Bilagan fogas till denna slutskrift i version 2022–12–21. Den är något rättad och kompletterad även jämfört med den tidigare versionen i hovrätten, 220518.

--

Skadan

Felen och försummelserna, ibland tjänstefelen, ledde till att jag anhölls och häktades samt utsattes för husrannsakan och beslag med följd att jag drabbades av ideell och ekonomisk skada samt sakskada enligt yrkandet.

När det gäller *den ideella skadan* ska ersättning utgå enligt skadeståndslagen eftersom den orsakats av tjänstefel av sådant slag som fordras enligt 2 kap. 3 § och 3 kap. 2 § i den lagen för att ersättning ska utgå för ideell skada. Tjänstefelen är brott som innefattar angrepp mot min frihet, och skadan även i den mån jag lidit den efter frihetsberövandet beror på detta, och misstänkliggörandet i samband med det, på ett sådant sätt att den är ersättningsgill.

När det gäller *den ekonomiska skadan och sakskadan* ska ersättning utgå enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen på grund av fel eller försummelse vid myndighetsutövning. Kostnaderna och sakskadan uppkom som en följd av de felaktiga besluten om husrannsakan och beslag (punkterna a och b i yrkande 2) och det felaktiga anhållningsbeslutet tillsammans med felen i samband med häktningen (punkterna c och d). (Eftersom felen i samband med häktningen orsakade en viss ekonomisk skada, måste hovrätten pröva frågan om fel eller försummelse oavsett vad man kommer fram till i frågan om tjänstefel.)

I fråga om rättegångskostnaderna menar jag att, för det fall hovrätten kommer fram till att åklagaren begick något tjänstefel eller något fel vid myndighetsutövning av betydelse i målet, kostnaderna bör kvittas.

4 Principfrågorna i målet

4.1 De fyra principfrågorna

Sedan jag har kunnat konstatera att det ryms ytterligare en principfråga i mina grunder, utöver dem som jag har preciserat tidigare, vill jag formulera de prejudicerande juridiska frågorna i målet så här:

1. Vilken utredning med inriktning på anmälares trovärdighet måste åklagaren göra före beslut om anhållande?
2. Får förhørsledaren medvetet eller omedvetet vilseleda den misstänkte angående innehållet i utredningen och får åklagaren vid häktningsförhandlingen använda sig till den misstänktes nackdel av svar som den misstänkte lämnat, påverkad av ett sådant vilseledande?

3. Är åklagaren skyldig att ge domstolen en i huvudsak objektiv bild av utredningen vid sin presentation under häktningsförhandlingen? Vad gäller i så fall om bevisbördan för att åklagaren har uppfyllt eller inte uppfyllt denna förpliktelse?

4. Vad fordras i fråga om bevisning och ursprungssannolikhet för att kravet på sannolika skäl för anhållande och häktningsframställning ska vara uppfyllt? Räcker det med bevisövertikt (dvs. mer än 50 % sannolikt), eller fordras det mer än så? I vilken mån ska åklagaren följa de principer för bevisvärdering som Högsta domstolen har angett för den dömande verksamheten?

4.2 Om fråga 1 – anmälarens trovärdighet

Vilken utredning med inriktning på anmälarens trovärdighet måste åklagaren göra före ett beslut om anhållande? Jag hänvisar till vad jag har anfört i min överklagandeskrift, avsnitt 3.2:

Åklagaren har enligt 23 kap. 4 § rättegångsbalken en förpliktelse att iaktta objektivitet under förundersökningen. Enligt 1 a § förundersökningskungörelsen ska den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. I Åklagarmyndighetens anvisningar för åklagararbetet sägs angående objektivitetsplikten: ”Åklagaren är skyldig att vara objektiv. Det innebär att åklagaren måste förhålla sig neutral vid bedömningen av vad som har inträffat och om det kan bevisas i domstol. Kravet på objektivitet medför att åklagaren har ansvar för att utreda och undersöka även sådant som talar till den misstänkta personens fördel. Om en person påstår sig ha varit utsatt för ett brott måste åklagaren se till att man kontrollerar trovärdigheten i berättelsen.”

Någonstans går uppenbarligen gränsen för vad som är acceptabelt, och jag vill få prövat var den gränsen går när det gäller vilken utredning kring anmälaren som åklagaren måste låta göra före ett beslut om frihetsberövande. *Jag menar* att objektivitetsplikten medför att polis och åklagare före ett beslut om frihetsberövande måste göra den utredning som motiveras av omständigheter som kan skapa osäkerhet om anmälarens trovärdighet, de svar som hon lämnar i förhören och hennes tidigare eventuella förekomst i liknande ärenden.

--

Jag menar att objektivitetsplikten medför att polis och åklagare före ett anhållande ska undersöka målsägandens tidigare förekomst i liknande ärenden om det inte av någon särskild anledning saknas skäl till det. Sekretess får inte hindra en sådan kontroll. I den mån sekretess föreligger för uppgifter bryts den så gott som alltid av bestämmelserna i 10 kap. offentlighets- och sekretesslagen.

--

Jag menar att objektivitetsplikten medför att polis och åklagare före ett anhållande måste ställa frågor som åtminstone i någon mån undersöker konsistensen i anmälarens berättelse och hennes trovärdighet. Annars saknar föreskriften om att åklagaren ska se till att man kontrollerar trovärdigheten reellt innehåll.

Hänsyn måste naturligtvis tas till målsägandens psykiska mående, men det kan inte få innebära att inga kontrollfrågor ställs. Frågorna får i stället framföras på ett hänsynsfullt och omtänksamt sätt. Är måendet hinder för ett förhör som kan bli för pressande, bör ett lämpligare tillfälle avvaktas. Men man får knappast besluta om frihetsberövande utan att ha ställt de nödvändiga frågorna. Frågan om hänsynen till målsägandens psykiska mående är, som jag ser det, en principfråga i principfrågan.

--

Sådant agerande av målsäganden som kan skapa misstankar om bristande trovärdighet bör rimligen föranleda en fördjupning av utredningen. Om viktiga meddelanden kan ha raderats från målsägandens telefon, då bör man normalt fordra att hon har en god förklaring till att meddelandena är borta.

--

Sådana omständigheter som ger anledning till misstanke om att målsäganden skyddas av en närstående bör enligt min mening föranleda en fördjupning av utredningen på den aktuella punkten och skärpt vaksamhet innan det beslutas om frihetsberövande av den misstänkte.

--

Den principfråga som jag här vill få besvarad är alltså vilken utredning kring anmälaren som åklagaren för att uppfylla sin objektivitetsplikt måste göra före ett beslut om anhållande. Det gäller särskilt Åklagarmyndighetens krav att anmälares trovärdighet ”måste” kontrolleras.

Enligt min mening måste åklagaren, för att uppfylla sin objektivitetsplikt, innan den misstänkte frihetsberövas vidta alla sådana utredningsåtgärder som framstår som motiverade utifrån utrednings- och bevisläget och som kan göras före frihetsberövandet utan betydelsefulla negativa konsekvenser.

4.3 *Om fråga 2 – vilseledande frågor till den misstänkte*

Nästa principfråga i målet har jag tidigare låtit bli att ta upp av den anledningen att den i huvudsak avser polisarbetet, medan mitt överklagande inriktar sig på åklagarens förpliktelser. Vad jag då inte tänkte på var att en viktig principfråga är om åklagaren har rätt att utan reservation åberopa ett uttalande av den misstänkte under förundersökningen som helt eller delvis beror på att han eller hon har blivit vilseledd av förhørsledaren angående utredningens innehåll.

Grundfrågan är om förhørsledaren får, medvetet eller omedvetet, vilseleda den misstänkte angående innehållet i utredningen. Och en följdfråga är alltså om åklagaren vid häktningsförhandlingen får använda sig till den misstänktes nackdel av svar som denne lämnat under påverkan av ett sådant vilseledande.

Enligt min uppfattning medför kravet på rättssäkerhet i brottsutredningar att förhørsledaren inte får vilseleda den misstänkte angående innehållet i utredningen. Rättssäkerhetsaspekten visar sig bl.a. däri att den som utsätts för vilseledande frågor

med viss sannolikhet kommer att ge svar som riskerar att göra honom mer misstänkt än som annars skulle ha varit fallet, och mer än som faktiskt är befogat. Därmed kan han komma att bli frihetsberövad fastän han annars inte skulle ha blivit det, eller frihetsberövad under längre tid än som borde ha skett.

Vidare bör åklagaren enligt min mening inte få använda sig till den misstänktes nackdel av svar som denne lämnat under påverkan av att han har vilseletts angående innehållet i utredningen. Det kan naturligtvis förekomma att åklagaren är ursäktligt omedveten om vilseledandet, och då kan åklagaren inte klandras. Men är åklagaren medveten om vilseledandet, eller borde vara medveten om det vid en tillräckligt omsorgsfull genomgång av materialet, bör åklagaren inte få använda det inför rätten till den misstänktes nackdel.

Anledningen till att en sådan princip bör gälla är att vilseledanden av detta slag medför en risk för att domstolen drar felaktiga slutsatser om sannolikheten för den misstänktes skuld.

4.4 *Om fråga 3 – åklagarens presentation vid häktningsförhandlingen*

Den tredje principfrågan som jag vill få prövad i målet är om åklagaren är skyldig att ge domstolen en i huvudsak objektiv bild av utredningen vid häktningsförhandlingen. Om svaret är ja, som jag menar liksom Justitiekanslern, är nästa fråga vad detta innebär för frågan om vilka omständigheter som åklagaren ska nämna och hur det ska ske. En följdfråga är vad som gäller angående bevisbördan för om åklagaren har uppfyllt sina förpliktelser.

4.4.1 *En plikt för åklagaren att vara rimligt objektiv*

I fråga om vad som bör gälla hänvisar jag till det som jag anförde i min överklagandeskrift, avsnitt 3.3:

Det kan knappast råda något tvivel om att åklagaren är skyldig att vid häktningsförhandlingen ge domstolen en i huvudsak objektiv bild av utredningen. [Även Justitiekanslern anser] att åklagaren när det gäller viktiga omständigheter som är till den misstänktes favör inte kan försvara ett uteblivet omnämnande med att den misstänkte eller försvararen kunde ha observerat och nämnt omständigheten eller att domstolen kunde ha upptäckt den i det skriftliga material som åklagaren lämnat in.

Det står enligt min mening klart att ansvaret inte kan läggas på den misstänkte eller försvararen för att omständigheter och bevis till den misstänktes favör uppmärksammas vid häktningsförhandlingen. Den tid de ges är i praktiken alldeles för kort för att de ska ha möjlighet att se allt som kan ha sådan betydelse. [...] Inte heller kan ett sådant ansvar läggas på domstolen. Det är åklagaren som behärskar utredningen. Objektivitetsplikten måste därför rimligen innebära, som sagt, att åklagaren ska ge häktningsdomstolen en i huvudsak objektiv bild av utredningen. Därmed ska också omständigheter som talar till den misstänktes favör nämnas, och nämnas på ett sådant sätt att deras verkliga betydelse i huvudsak framgår. Sådana omständigheter får alltså inte gömmas undan eller spelas ner på ett mer eller mindre fördolt sätt.

4.4.2 *Bevisbördan*

Vad gäller då om bevisbördan för att åklagaren har eller inte har uppfyllt sin förpliktelse att vara rimligt objektiv vid häktningsförhandlingen? Enligt min mening måste det starkt ifrågasättas om bevisbördan ska läggas helt på den misstänkte. Det är åklagaren som normalt har lättast att visa vad hon eller han har tagit upp vid förhandlingen och hur det har skett, och saken är betydligt mer i fokus för åklagaren än för den misstänkte, som nog i det läget ofta inte ens tänker på saken och därtill är i en mycket mer utsatt situation än åklagaren.

Jag menar att bevisbördan i ett mål om skadestånd på grund av fel eller försummelse vid myndighetsutövning bör vara åtminstone delad på så sätt att staten blir ansvarig om den misstänkte kan göra sitt påstående mer sannolikt än staten kan. I ett tänkt brottmål mot åklagaren för tjänstefel ligger naturligtvis bevisbördan på den åklagare som har stämt sin kollega.

4.5 *Om fråga 4 – kravet på sannolika skäl för misstanken*

Den fjärde principfrågan i målet är vad som fordras i fråga om bevisning och ursprungssannolikhet för att kravet på sannolika skäl för anhållande och häktningsframställning ska vara uppfyllt. Räcker det med bevisövertikt (dvs. mer än 50 % sannolikt), eller fordras det mer än så? I vilken mån ska åklagaren följa de principer för bevisvärdering som Högsta domstolen har angett för den dömande verksamheten?

4.5.1 *Beviskravet*

Den första delfrågan här är vilket värde bevisningen ska ha för att kravet på sannolika skäl för anhållande, häktningsframställning och häktning ska vara uppnått.

Det finns veterligen inte någon vägledande svensk rättspraxis om detta. I förarbetena till rättegångsbalken sägs bara att ”de föreliggande omständigheterna måste vara sådana att de vid en objektiv bedömning komma misstanken att framstå som berättigad” (SOU 1938:43 s. 298). Så har även JO uttryckt sig.

I ännu äldre förarbeten, nämligen motiven till 1864 års strafflag, uttalades att ett förhållande kan vara sannolikt om grunderna för dess existens betydligt överväger de som kan antas för motsatsen (Förslag till allmän criminallag, 1832, s. 132). Detta talar för att man i varje fall på den tiden tänkte sig en ganska betydande sannolikhetsövertikt.

Det är ovanligt att det i doktrinen anges en procentsats för vad som ska anses utgöra sannolika skäl. Thomas Bring och Christian Diesen placerar dock detta beviskrav på 75 % (Bring och Diesen, Förundersökning, 4 uppl. 2009 s. 175). Även Simon Andersson anser att beviskravet bör ligga ungefär där. Det gör han huvudsakligen utifrån sin ståndpunkt att ”skäligen misstänkt” innebär en sannolikhetsövertikt, dvs, mer än 50 % (Andersson, Skäligen misstanke, 2016, s. 118 och 177). Andersson ägnar en betydande del av sin doktorsavhandling åt att utreda beviskravet skäligen misstanke och försöka slå fast hur högt kravet är vid en sannolikhetsanalys.

Simon Andersson noterar i sin doktorsavhandling att det synes vanligt att hävda att åklagare och domstolar i praktiken inte upprätthåller ett så högt beviskrav som nu sagts. Men om det är så att det höga beviskravet inte upprätthålls i praktiken, innebär det enligt honom att man tillämpar beviskravet fel (Skälig misstanke s. 118). Detta påpekande borde de flesta kunna vara beredda att instämma i.

Att beviskravet sannolika skäl är, liksom skälig misstanke, ett objektiva beviskrav och att det således inte räcker att den aktuella beslutsfattaren är övertygad om att det är uppnått torde stå utom varje tvivel.

Och det är en självklarhet att sannolika skäl för misstanken är ett högre beviskrav än skälig misstanke. Om Simon Andersson har rätt i att skälig misstanke i svensk rätt innebär ett krav på sannolikhetsövertikt, måste alltså sannolika skäl ligga en bit över 50 %.

En liten utblick mot andra länder visar att man i USA synes räkna med att ”probable cause” innebär 50 % eller mer. Så här uttrycker sig Rolando V. del Carmen och Jeffery T. Walker i sin bok ”Law Enforcement” (Anderson Publishing 2012, s. 1): ”Although never specifically stated in Supreme Court cases, in mathematical terms, probable cause exists if there is more than 50 percent certainty that the suspect has committed an offense or that the items sought can be found in a certain place.”

4.5.2 *Prövningen av beviskravet*

När det prövas om beviskravet ”på sannolika skäl misstänkt” är uppfyllt är bevistemat att den misstänkte är skyldig. Normalt finns flera bevis som talar för bevistemat, i regel också något eller några mot. Och därtill finns en ursprungssannolikhet.

Oavsett om man använder sannolikheteori eller inte bör man vid en så omsorgsfull bevisprövning som ibland fordras ta ett bevis i taget och bedöma hur bevistemat förändras i takt med att nya bevis tillförs (se bl.a. Simon Andersson, Skälig misstanke, s. 499). Man bör då också, för att inte överskatta bevisningen, ”tänka dubbelsidigt”. Det innebär att man frågar sig inte bara vilken sannolikheten är för att beviset föreligger om temat är sant, utan också att man frågar sig vad sannolikheten är för att beviset föreligger om temat inte är sant.

Ett exempel kan visa det sistnämnda. Antag att ett vittne säger att han eller hon såg den misstänkte på den plats där brottet begicks. Vid en omsorgsfull bevisprövning ska man fråga sig inte bara hur sannolikt det är att den misstänkte befann sig på platsen om han begick brottet, utan också hur sannolikt detta är om han inte är skyldig.

Någon kan mena att bevisvärde inte över huvud taget ska uttryckas som viss sannolikhet. Det bör då noteras att värdet av i princip alla forensiska bevis anges i form av ett sannolikhetsvärde. Detta talar rimligen för att bevisning även i övrigt bör anges i sannolikhetsstermer, eller i varje fall ofta bör anges i sådana termer. Det avgörande bör vara att en tillräcklig rättssäkerhet kan upprätthållas även i svåra fall.

Högsta domstolen har i flera avgöranden uttalat sig om hur bevisning ska värderas. När domstolen genomför sin bevisvärdering är det inte tillåtet att bara ”tycka till” eller ”känna efter”. I rättsfallet NJA 2015 s. 702 uttalar Högsta domstolen bl.a. (i punkterna

20 och 22) att endast rationella skäl får inverka vid bevisprövningen, att analysen av bevisningen bör vara objektivt grundad och göras på ett rimligt strukturerat sätt och att det i regel är lämpligt att värdera betydelsen av varje bevisfaktum för sig för att inte bevisbedömningen ska bli resultatet av ett mera allmänt betraktande av bevisningen.

En viktig fråga är i vilken mån dessa principer ska tillämpas även vid beslut om anhållande och häktning. Enligt min mening bör man i varje fall kunna dra slutsatsen att bevisbedömningen inte heller där får bli en fråga om vad åklagaren eller domaren "tycker" eller "känner". Det bör också stå klart att endast rationella skäl får inverka vid bevisprövningen, att analysen ska vara objektivt grundad och att den bör vara rimligt strukturerad.

Det kan inte gärna hävdas att åklagaren ska fullt ut följa de principer för bevisvärdering som Högsta domstolen har angett för den dömande verksamheten. Men på sätt jag nyss har angett bör det krävas att åklagaren upprätthåller de mest grundläggande principerna.

5 Utveckling av grunderna mot bakgrund av principfrågorna

5.1 Anmälarens trovärdighet

När det gäller utvecklingen av mina grunder mot bakgrund av principfråga 1 hänvisar jag till min överklagandeskrift, avsnitt 3.2, med ett par uppdateringar inom hakparentes:

Med tanke inte minst på den mycket låga ursprungssannolikheten för min skuld [se p. 10 i min slutliga bevisuppgift, bilaga 7 bland bevisen] uppfyllde åklagaren enligt min mening inte alls de krav på objektivitet [med avseende på anmälarens trovärdighet] som lagens och Åklagarmyndighetens krav innebär. Så var fallet eftersom åklagaren beslutade att anhålla mig utan att genomföra framför allt följande utredningsåtgärder, som hade varit lätta att vidta och som i hög grad hade påverkat bevisläget i utredningen.

1. *Tidigare förekomst* Åklagaren lät inte före anhållningsbeslutet undersöka EA:s förekomst i liknande ärenden.

Hade det skett, hade man snabbt och lätt fått kännedom om åtminstone tre fall från de senaste sex åren. Efter en kort stunds studier av de tre fallen hade man kunnat konstatera att mycket talade för att EA hade en benägenhet att göra falska brottsanmälningar. Man hade också fått veta att vittnet L var med i ett av fallen (2017), och på ett sådant sätt att det borde ha påverkat bedömningen av hennes utsaga.

Jag menar att objektivitetsplikten medför att polis och åklagare före ett anhållande ska undersöka målsägandens tidigare förekomst i liknande ärenden om det inte av någon särskild anledning saknas skäl till det. Sekretess får inte hindra en sådan kontroll. I den mån sekretess föreligger för uppgifter bryts den så gott som alltid av bestämmelserna i 10 kap. offentlighets- och sekretesslagen.

Det saknades inte skäl till en sådan undersökning, varför åklagaren enligt min mening åsidosatte sin objektivitetsplikt genom att inte göra den innan jag anhölls.

2. *Test av berättelsens konsistens och anmälares trovärdighet* Åklagaren såg inte till att det under de fyra förhören med EA under januari och februari 2021 ställdes några frågor till henne som gick ut på att kontrollera hennes trovärdighet eller hennes berättelses tillförlitlighet. Det frågades t.ex. inte

a. varför hon i ett tidigt förhör den 29 december 2020 sa att hon inte hade något klart minne av övergreppet,

b. varför hon i det första förhöret berättade på ett sätt som gjorde att hon inte kunde ha "däckt" i slutet av samtalet med vittnet L, vilket var en förutsättning för den berättelse som misstankarna sedan kom att bygga på,

c. om hon som vittnet M sa hade skickat ett meddelande till honom med innehåll "Göran är aspackad" vid en tidpunkt då hon enligt sin egen berättelse var avsomnad,

d. hur hon förhåller sig till att ljuga om småsaker (som det kunde konstateras att hon hade gjort), något som kunde ha betydelse för hennes allmänna trovärdighet,

e. vad hon menade med det hon sa på juldagen, att "det var jag som tog det på mig" (s. 113 i häktningpromemorian).

[... principiellt om hänsyn till måendet ...]

Att man kanske egentligen inte brydde sig så mycket om målsägandens mående visade sig när man ställde väldigt pressande frågor i det långa förhöret den 21 mars. Var det något konkret som gjorde att man ansåg att hon då inte längre mådde psykiskt dåligt? Intrycket blir annars lätt att man ställde pressande frågor när man redan hade upptäckt att anmälares sannolikt inte var trovärdig. Ett sådant förfarande är knappast i överensstämmelse med Åklagarmyndighetens egen regel att trovärdigheten måste kontrolleras.

3. *Fabriksåterställning av telefonen efter flera påminnelser att lämna in den* Åklagaren följde inte före anhållningsbeslutet upp den rimligtvis mycket anmärkningsvärda omständigheten att EA hade låtit fabriksåterställa sin telefon, och därmed låtit radera hela dess innehåll, trots att hon fått flera påminnelser om att lämna in den för undersökning.

Man frågade henne t.ex. inte om hon inte förstod att sådant innehåll som polisen kunde vilja granska på telefonen raderades genom återställningen, och varför inte åtgärden att radera allt kunde anstå. Och man frågade henne inte om hon ville medverka till att man hämtade tillbaka det raderade innehållet från det s.k. molnet. Varför ställde man inte åtminstone en sådan fråga för att se hur hon ställde sig?

Hade man undersökt EA:s tidigare anmälningar hade man kunnat se att hon agerade likadant med telefonen i 2018 års mål. Då om inte förr hade man rimligen fått anledning att ifrågasätta hennes trovärdighet. (För egen del blev jag, som jag redan har skrivit, helt lugn när jag via medierna och min advokat fick kunskap om 2018 års fall. Då förstod jag att EA aldrig skulle kunna bedömas som trovärdig i utredningen mot mig. Se kap. 19 och 20 i min bok.)

4. *Ljudinspelningarna* Åklagaren lät inte före anhållningsbeslutet följa upp de ganska anmärkningsvärda omständigheterna att EA hade gjort ljudinspelningar i hemlighet, sagt att hon glömt inspelningarna och kommit ihåg dem först efter 1 ½ månad samt sänt in inspelningar i viss kronologisk ordning. Det sista kunde ju tyda på att de hade varit föremål för ett selektivt urval, något som också själva innehållet kunde ge stöd för. Genom att låta radera innehållet på telefonen hade hon sett till att detta inte kunde kollas.

Enligt min mening hade man innan jag anhölls bort fråga EA t.ex. varför hon inte kom ihåg inspelningarna när hon sände in annat material från telefonen, hur det kom sig att inspelningarna låg i kronologisk ordning på ljudfilerna och om hon lyssnade på inspelningarna innan hon skickade in dem. Här hade man goda möjligheter att – som åklagaren ska göra enligt Åklagarmyndigheten – kontrollera trovärdigheten.

5. *Meddelanden borta från kritiska tidpunkten* Åklagaren kände till, innan hon beslöt att anhålla mig, att meddelanden var borta från EA:s telefon från bl.a. den kritiska tidpunkten, dvs. efter midnatt på julnatten då hon sa sig ha varit avsomnad. Det visste åklagaren dels genom förhöret med vittnet M, dels genom den undersökning av telefonen som var klar den 2 mars, sex dagar innan jag anhölls. (Messengermeddelanden försvann inte genom fabriksåterställningen utan fanns på Facebooks servrar.) Det fanns anledning att misstänka att EA hade raderat de meddelanden som var borta. Trots detta lät inte åklagaren ställa några svåra frågor om saken till EA. I förhöret den 21 mars ställde man så småningom sådana frågor, och då visade det sig att EA inte hade något svar.

Sådant agerande av målsäganden som kan skapa misstankar om bristande trovärdighet bör rimligen föranleda en fördjupning av utredningen. Om viktiga meddelanden kan ha raderats från målsägandens telefon, då bör man normalt fordra att hon har en god förklaring till att meddelandena är borta.

6. *Ex-sambon Ms telefon* Åklagaren kände före anhållningsbeslutet till att EA:s ex-sambo M inte hade lämnat in sin telefon för undersökning trots att han anmodats flera gånger att göra det. Åklagaren visste också att M hade sagt i förhör att EA vid den kritiska tidpunkten hade sänt bl.a. ett meddelande med innehåll ”Göran är aspackad”. Ändå valde åklagaren att inte avvakta en undersökning av Ms telefon innan jag anhölls. När den så småningom kunde undersökas visade det sig att de saknade meddelandena fanns där, vilket fick till följd att jag släpptes och utredningen lades ner.

Sådana omständigheter som ger anledning till misstanke om att målsäganden skyddas av en närstående bör enligt min mening föranleda en fördjupning av utredningen på den aktuella punkten och skärpt vaksamhet innan det beslutas om frihetsberövande av den misstänkte. Det hade knappast kostat något att vänta med anhållningsbeslutet tills undersökningen av Ms telefon kunnat göras.

--

[...]

[Enligt min mening måste åklagaren, för att uppfylla sin objektivitetsplikt, innan den misstänkte frihetsberövas vidta alla sådana utredningsåtgärder som framstår som motiverade utifrån utrednings- och bevisläget och som kan göras före frihetsberövandet utan betydelsefulla negativa konsekvenser.]

Jag menar att samtliga sex nu nämnda utredningsåtgärder skulle ha vidtagits med tillämpning av en sådan princip. Det gäller särskilt eftersom ursprungssannolikheten för min skuld var mycket liten. Genom att inte låta vidta ens någon av dem gjorde sig åklagaren enligt min mening skyldig till brott mot objektivitetsplikten och tjänstefel.

5.2 *Vilseledande frågor till den misstänkte*

5.2.1 *Förhørsledaren vilseledde mig*

I förundersökningar om sådana våldtäkter som inte påstås ha varit våldsamma men där den misstänkte påstås ha utnyttjat situationen – som i mitt fall – har det ofta stor betydelse hur aktiv eller passiv och hur medveten eller omedveten kvinnan varit. Och en viktig sak kan då vara om hon klädde av sig själv eller inte.

Jag var helt säker på att EA tog av sig kläderna själv, utom trosorna, och det sa jag i förhören. Men i det fjärde och sista förhöret under de två första dagarna av mitt frihetsberövande sa förhørsledaren Sven Voltaire att det fanns ljudfiler som talade för något annat. EA hade, fick jag då veta, spelat in våra samtal både på julafton och juldagen. Och enligt förhørsledaren hade jag sagt på juldagen att det var jag som tog av henne klänningen.

Jag blev mycket förvånad och reagerade därefter. Jag sa bl.a. att om jag hade sagt så talade det för att jag tog av klänningen. Så här står det i protokollet från förhöret:

”Göran informeras om att E har en funktion på sin mobil som gör att den spelar in ljud. Göran får ett citat uppläst ur en av dessa utskrivna ljudfiler, från den 25 december/juldagen där Göran pratar om att det var han som knäppte upp knappar på Es kläder och att det var han som tog av E klänningen och att han inte lyckades så bra med att få av klänningen, att den var jäkligt svår att få av, den satt så hårt på överkroppen. – Göran svarar oj har jag sagt så? Ja då talar det för att han tog av henne klänningen. Han trodde hela tiden att det var så att hon tog av sig klänningen.”

Att jag skulle ha sagt att jag tog av klänningen var som sagt en mycket stor överraskning för mig, jag var ju så säker på att det var hon själv som tog av sig inte bara strumpbyxor och behå utan också klänningen.

När jag efter häktningsförhandlingen jämförde protokollet från polisförhöret med vad jag faktiskt hade sagt på juldagen stod det så här i utskriften av inspelningen (med ”dom” avses knappar på klänningens ärmar):

”Det var jag som knäppte upp dom igår, men jag lyckades inte särskilt bra och få av dig klänningen. Den var jäkligt svår att få av. Den satt så hårt på överkroppen.”

Detta kan väl tolkas lite hur som helst, men att jag ”inte lyckades särskilt bra” borde väl närmast tolkas så att jag inte lyckades. Det var i varje fall inte så att jag sa det som Sven Voltaire påstod att jag hade sagt. Och hade han bara sagt det som jag faktiskt sa, då hade situationen i förhöret varit en helt annan. Då hade jag inte haft någon anledning att säga det som jag sa, att då talar det för att jag tog av henne klänningen.

Att Sven Voltaire på eget bevåg lade till orden ”och att det var han som tog av E klänningen” innebar att han vilseledde mig om innehållet i utredningen, och det fick mig ganska naturligt att säga att det talade för att det faktiskt var så. Mitt svar, och därmed utredningens innehåll, påverkades av vilseledandet.

5.2.2 Åklagaren utnyttjade i praktiken vilseledandet

Vid häktningförhandlingen sa åklagaren Annika Bokefors att jag inte var trovärdig eftersom jag då sa att jag var 90 % säker på att jag inte tog av klänningen trots vad jag hade sagt under förhöret. (Jag hade vid det laget ännu inte insett att jag blev vilseledd.) Man torde kunna utgå från att tingsrätten och hovrätten tog ett visst intryck av detta. I varje fall fanns det en risk att domstolarna skulle göra det. Och vilseledanden av detta slag medför naturligtvis allmänt sett en risk för att domstolen ska dra felaktiga slutsatser om sannolikheten för den misstänktes skuld.

Åklagaren var väl bekant med utredningen och måste rimligen ha varit medveten om att mitt svar, ”då talar det för att jag tog av henne klänningen”, gavs mot bakgrund av att jag hade blivit vilseledd om vad jag hade sagt på juldagen. Ändå åberopade hon detta mitt uttalande för att påstå vid häktningförhandlingen att ”Göran Lambertz är inte trovärdig”. Detta var inte bara fult av henne, utan direkt fel med det ansvar en åklagare har för att utredningen presenteras korrekt vid häktningförhandlingen.

Vid huvudförhandlingen i tingsrätten sa Annika Bokefors att hon inte hade uppfattat att förhørsledaren lämnade en felaktig uppgift och att hon inte hade reflekterat över att han inte redogjorde ordagrant för vad som hade blivit sagt. Och hon sa sig inte ha någon minnesbild av vad hon gjorde, men att hon uppfattade min uppgift om att EA klädde av sig själv som mindre trovärdig mot bakgrund av det som jag hade sagt om klänningen.

I själva verket var jag hundraprocentigt trovärdig, och jag sa precis som det var. Det visar hur angeläget det är att den misstänkte inte luras att säga något som har sin grund i att han har blivit lurad att tro något som inte är sant. Enligt min mening har åklagaren ett ansvar för detta.

Jag gör inte gällande att hon gjorde sig skyldig till ett uppsåtligt tjänstefel på den här punkten, det är omöjligt att visa att hon använde vilseledandet med uppsåt. Men oaktsamt var det. Jag menar att det är fel eller försummelse av en åklagare att inte ha bättre koll på avgörande delar av utredningen. Hon borde väl rimligen ha kollat vad mina ord ”då talar det för ...” grundade sig på; varifrån kom mitt ”då”? En så avgörande fråga kan man knappast slarva förbi när det handlar om häktning. Påstår åklagaren inför domstolen att den misstänkte inte är trovärdig, måste åklagaren rimligen ha solitt stöd för sitt påstående.

Det var naturligtvis inte bara detta som gjorde att jag blev häktad. Det som sägs nedan under 5.3 var viktigare. Men det finns all anledning att utgå från att ”klänningsbluffen”,

och åklagarens utnyttjande av den, hade betydelse vid tingsrättens bedömning av om det fanns sannolika skäl för misstanken.

Till saken hör också att det som jag faktiskt sa på inspelningen – ”Det var jag som knäppte upp dom igår, men jag lyckades inte särskilt bra och få av dig klänningen. Den var jåkligt svår att få av. Den satt så hårt på överkroppen.” – väl snarast borde ha fått polis och åklagare att reflektera kring frågan om EA:s berättelse verkligen kunde stämma. Hon påstod ju att hon hade ”däckt” under vårt samtal med hennes kamrat L och att hon sedan vaknade av att jag var inne i henne. Om jag inte lyckades särskilt bra med att få av henne klänningen, borde man inte då ha tänkt tanken att det kanske var hon som tog av sig den? Och i varje fall att hon inte sov medan avklädningsförsöket pågick? Att hon då kanske ljög om vad som skedde? Borde man inte ha lagt denna omständighet till alla de övriga som talade för att hon inte var sanningsenlig om händelseförloppet och som man hade kunskap om redan långt innan jag anhölls? I stället försökte Sven Voltaire alltså få mig att tro att jag hade sagt att jag hade tagit av henne klänningen, och åklagaren utnyttjade det svar jag vilseleddes att ge.

5.3 *Åklagarens presentation vid häkttningsförhandlingen*

När det gäller utvecklingen av mina grunder mot bakgrund av principfråga 3 hänvisar jag till min överklagandeskrift, avsnitt 3.3:

Vad innebär då detta för vilka omständigheter som åklagaren hade en förpliktelse att nämna vid häkttningsförhandlingen i mitt fall? Enligt min mening gäller det i varje fall följande omständigheter:

1. EA berättade i det första förhöret på ett sätt som var oförenligt med hennes senare berättelse om hur och när hon ”däckade”. EA och jag pratade också på juldagen på ett sätt som innebar att mycket talar för att det var EA:s första version som var den rätta. I det allra första förhöret den 29 december sa EA därtill att hon inte hade ”något klart minne av övergreppet”.
2. Meddelanden från den centrala tidpunkten var borta från EA:s telefon när den undersöktes, och det kunde inte uteslutas att hon hade raderat dem. (Åklagaren sa på denna punkt enligt tingsrättens protokoll: ”De meddelanden som MB i förhör berättat att E ska ha skickat till honom under julaftonen finns inte i utredningen.”)
3. EA hade trots flera påminnelser om att lämna sin telefon till polisen låtit fabriksåterställa den så att allt innehåll som kunde raderas försvann.
4. EA hade spelat in oss i hemlighet, och mycket tydde på (kronologisk ordning, hågkomst efter 1 ½ månad och ”lämpligt” innehåll) att hon hade skickat in ett selektivt urval av inspelningar.
5. EA hade gjort uttalanden under juldagen som talade för att hon hade samtyckt. Hon sa enligt inspelningen att hon ju hade sagt att hon skulle hålla ordning på oss, det tog hon på sig. (s. 113 i häkttningspromemorian: ”Jag hade ju sagt att jag skulle hålla ordning på oss igår kväll.”, ”Du la det inte på mig. Det var jag som tog på mig det.”)

6. Förhørsledaren hade lagt till ett påstående om EA:s klänning som fick mig att tro att jag hade sagt att det var jag som tog av den och därför sa i förhöret med mig ”oj, har jag sagt så? Ja, då talar det för att [jag] tog av henne klänningen”. (Åklagaren sa vid förhandlingen, med hänvisning till mitt genom vilseledandet framlockade yttrande i förhöret, att ”Göran Lambertz är inte trovärdig”.)

7. EA:s vän och f.d. sambo M hade inte redovisat innehållet i sin telefon före häktningförhandlingen trots tre påminnelser, så man hade bl.a. inte kunnat kolla det meddelande som han hade berättat om, som saknades i EA:s telefon, att EA hade skrivit vid den kritiska tidpunkten ”Göran är aspackad”.

8. Alla meddelanden från den 26 och 27 december var också borta från EA:s telefon.

På alla punkter utom p. 3 blev det som jag uppfattade det klarlagt att saken antingen inte nämndes av åklagaren vid häktningförhandlingen eller nämndes så som anges i p. 2 och 6.

När det gäller p. 3 sa åklagaren att hon tror att hon nämnde fabriksåterställningen (hon hade kastat sina anteckningar från förhandlingen), men hon sa inget om att hon berört saken som ett problem från bevissynpunkt. Jag sa att den såvitt jag minns inte alls nämndes. Detta får visst stöd av mina anteckningar från häktningförhandlingen, bilaga 10 till min bevisuppgift. Där har jag inte noterat s. 152 (där fabriksåterställningen nämns) som en av de sidor där åklagaren läste. Rådmannen David Boberg-Linder sa att han hade saken klar för sig genom att han självfallet hade tillgodogjort sig hela häktningspromemorian och också beaktat hela denna. Hovrättslagmannen Ulrika Carlehäll sa att hon inte kunde minnas att något nämns i hovrätten om fabriksåterställning av telefonen.

Om bevisbördan läggs helt på mig för att fabriksåterställningen inte över huvud taget nämndes lär jag inte ha uppfyllt beviskravet. Däremot torde hovrätten kunna finna det styrkt att återställningen inte nämndes på ett sätt som innebar att saken problematiserades, dvs. nämndes som ett problem i bevishänseende, vilket borde ha skett med hänsyn till sakens betydelse. Det kan också ifrågasättas om bevisbördan ska läggas helt på den som påstår det jag påstår i ett sådant här fall, där åklagaren normalt har lättast att visa vad hon tagit upp vid förhandlingen. Jag menar att bevisbördan bör vara åtminstone delad.

Genom vad som klarlagts eller får anses bevisat kan det enligt min mening konstateras att åklagaren inte uppfyllde sin objektivitetsplikt vid häktningförhandlingen. Hon avstod från att nämna på ett rättvisande sätt i varje fall sju, enligt min mening åtta, viktiga omständigheter som kunde tala för att EA inte var trovärdig.

Att åklagaren inte redovisade 2017 och 2018 års fall vid häktningförhandlingen berodde naturligtvis på att hon då inte hade skaffat sig någon kunskap om dessa fall. Det stred därför inte mot objektivitetsplikten att inte nämna dem vid häktningförhandlingen. Däremot stred det enligt min mening, som jag har sagt tidigare, mot åklagarens objektivitetsplikt att inte över huvud taget ta reda på något om dessa helt avgörande fall innan hon beslutade att anhålla mig.

Jag vill tillägga följande när det gäller fabriksåterställningen och vad som är visat i frågan om åklagaren nämnde den vid häktningsförhandlingen:

De båda domare som hördes i tingsrätten sa sig inte minnas att de hade sett eller hört något om fabriksåterställningen, trots att de hade ett ganska gott minne av målet. Tillsammans med de raderade meddelandena från den kritiska tidpunkten (om de hade nämnts, vilket ju inte skedde eftersom åklagaren enligt vad hon sa var omedveten om saken) var fabriksåterställningen den omständighet som rimligen borde ha fått en domare att reagera. ”Varför hade EA fabriksåterställt telefonen? I vilken mån tydde det på att hon hade haft något att dölja? Hur såg åklagaren på den saken?” Inga sådana frågor ställde sig de båda domarna. Det kan enligt min mening inte förklaras på något annat sätt än att de inte blev medvetna om problemet. Redan detta torde vara tillräckligt för att konstatera att det är visat, eller i varje fall mycket sannolikt, att fabriksåterställningen inte nämndes vid häktningsförhandlingen på ett sådant sätt att den kunde uppfattas som ett problem vid bedömningen av om det förelåg sannolika skäl för misstanken mot mig.

Det var enligt min uppfattning det allra allvarligaste felet som åklagaren gjorde vid häktningsförhandlingen.

5.4 *Kravet på sannolika skäl för misstanken*

Enligt min mening står det klart att ”sannolika skäl” fordrar i varje fall en bevisövertikt, alltså att det är mer sannolikt än osannolikt att den misstänkte är skyldig. Sannolikheten ska alltså vara högre än 50 %. Det är även möjligt att den ska ligga en bit däröver (se avsnitt 4.5.1 ovan).

För att illustrera bevisläget vid tidpunkten för häktningsframställningen anger jag här helt kort de huvudsakliga bevisfakta och fakta avseende ursprungssannolikhet som fanns tillgängliga vid åklagarens beslut att begära mig häktad:

1. Jag var 70 år, mycket få 70-åringar gör sig skyldiga till våldtäkt.
2. Jag har aldrig varit känd för brott, våld, utnyttjande eller lögn.
3. EA var 29 år och sexuellt attraktiv.
4. Statistik visar att målsäganden bedöms ha ljugit i ca 12 % av anmälda våldtäktsfall.
5. EA sa att jag hade våldtagit henne.
6. Vittnet LN sa att EA ”däckade” strax före midnatt.
7. Jag uttryckte ånger i två mess till EA.
8. Vi hade samlag och var berusade.
9. Vad jag sa på juldagen kunde tala för att jag tog av EA klänningen före samlaget men visade det inte.

10. EA sa i första förhöret att hon var på nedervåningen före samlaget, alltså inte ”däckad” då som hon sa i de senare förhören.

11. EA beskrev i det första förhöret en samlagsställning som ter sig omöjlig.

12. Polisen bad flera gånger att få undersöka EA:s telefon. Hon lämnade inte in den förrän vid det tredje förhöret den 18 februari 2021. Då hade hon fabriksåterställt telefonen.

13. Fem ljudfiler i viss kronologisk ordning lämnades in den 18 februari sedan EA sagt sig ha kommit på att hon hade inspelningar. Hon spelade in utan min vetskap.

14. I EA:s telefon saknades meddelanden som sänts vid en tidpunkt då hon enligt egen uppgift var ”däckad”. Mycket talade för att hon hade raderat ofördelaktiga meddelanden, och det var klarlagt redan före anhållandet att meddelanden var borta från telefonen.

15. Jag sa i fyra förhör att EA ljög och jag gav förklaringar till p. 7 och 9. Rimligen måste jag ha uppfattats som trovärdig. (Jag talade sanning om allt.)

Följande bevisfakta borde enligt min mening dessutom ha funnits tillgängliga vid denna tidpunkt:

16. EA hade anmält män för våldtäkt 2017 och 2018, för grov kvinnofridskränkning 2015.

17. Bevisningen i 2017 års fall var mycket svag.

18. EA hade hanterat sin telefon på ett snarlikt sätt i fallet 2018.

19. EA har många gånger tidigare anklagat män för sexuella övergrepp.

Jag hänvisar i övrigt till min promemoria om beräkning av sannolikheten, bilaga 11 av bevisen. Jag vet att många i domstolarna anser att man inte ska värdera bevisningen med sådana beräkningar. Men icke desto mindre ger beräkningarna dels en tydlig fingervisning om var bevisvärdet faktiskt ligger, dels ett mer rättssäkert besked än en ren bedömning (se härom Christian Dahlman, *Beviskraft: metod för bevisvärdering i brottmål*, 2018).

Enligt min mening var det ett mycket allvarligt fel att inför häktningsframställningen komma fram till att det fanns sannolika skäl för misstanken mot mig. Det gäller även om man inte tar hänsyn till den bevisning som åklagaren borde ha känt till men inte gjorde det på grund av annan försummelse (se avsnitt 5.1). Det är inte rimligt att så allvarliga fel får begås när det handlar om frihetsberövanden.

Var gränsen går för tjänstefel är naturligtvis svårt att avgöra. Jag menar att ett så allvarligt fel som det var fråga om i detta fall innebär att en åklagare måste anses ”åsidosätta vad som gäller för uppgiften”. Se vidare i det följande avsnittet.

5.5 *Tjänstefel*

I frågan om det har förekommit tjänstefel hänvisar jag till det som jag skrev i överklagandet, avsnitt 3.4:

När det gäller tillämpningen av tjänstefelsbestämmelsen i fall som det förevarande kan hänvisas till rättsfallet NJA 2017 s. 491. Där sägs bl.a. följande i punkterna 11 – 15.

11. Det faktiska handlandet i en viss situation ska ställas mot vad som skulle ha varit ett godtagbart handlande i situationen. Ansvar förutsätter att det faktiska handlandet så avviker från det som borde ha iakttagits att tjänstemannen därigenom har åsidosatt vad som gäller för uppgiften.

12. Uttrycket ”vad som gäller för uppgiften” tar sikte på vad som i den aktuella situationen skulle ha varit ett godtagbart handlande. Ledning i det hänseendet får i första hand hämtas från regler som tar sikte på hur en viss uppgift ska handläggas, här t.ex. rättegångsbalkens regler om förundersökning, särskilt 23 kap. 4 §, och förundersökningskungörelsen, särskilt 1 a § andra stycket. Huruvida ett handlande i den enskilda situationen är godtagbart ska bedömas objektiverat.

13. Ett handlande som inte är godtagbart behöver inte vara straffbart som tjänstefel. Det fordras också att åsidosättandet har skett uppsåtligt eller av oaktsamhet. Gärningsmannen ska alltså ha haft uppsåt till att han eller hon har åsidosatt vad som gäller för uppgiften eller – för att vara oaktsam – åtminstone bort inse att handlandet inte var godtagbart.

14. Myndighetsutövning kan vara av vitt skilda slag. Det går därför inte att göra några mera generella uttalanden om vad som krävs för att åsidosättandet ska anses som oaktsamt. Allmänt sett gäller dock att ju mer ingripande en åtgärd är för den enskilde, desto mindre krävs för att handlandet ska anses vara oaktsamt. Av rättssäkerhetsskäl ställs det särskilt höga krav på handläggningen inom rättsväsendet. Detta får sedan vägas mot omständigheter som hänför sig till den berörde tjänstemannen personligen, t.ex. vilken kunnighet, utbildning och erfarenhet som han eller hon har haft.

15. Gärningar som vid en helhetsbedömning bedöms som ringa ska inte leda till ansvar för tjänstefel. Syftet är att undanta gärningar som inte är så klandervärda att de bör föranleda straffrättsligt ansvar. Bedömningen ska ske främst mot bakgrund av gärningens betydelse för myndighetsutövningen och gärningsmannens ansvar i förhållande till den. Omständigheter av intresse är i vad mån någon har drabbats av skada eller om det förelegat någon mera påtaglig risk för skada eller olägenhet av annat slag. En annan viktig omständighet är vilket mått av självständiga befogenheter som gärningsmannen har haft i förhållande till myndighetsutövningen. Också graden av oaktsamhet ska beaktas som en faktor bland flera vid bedömningen.

Det kan även hänvisas till rättsfallet NJA 2016 s. 453, där i huvudsak följande sägs i punkterna 12 och 14.

12. Av rättssäkerhetsskäl ställs generellt höga krav på en korrekt handläggning inom rättsväsendet. Vikten av att regelverket tillämpas korrekt när fråga är om en frihetsberövad person innebär att aktsamhetskravet får anses vara ytterligare förhöjt.

14. Vid en felaktig hantering av frågor om frihetsberövanden bör det endast under speciella förhållanden komma i fråga att bedöma ett tjänstefel som ringa.

Jag inser att det tar emot för en domstol att komma fram till att en åklagare som har gjort i stort sett så ”som åklagare alltid har gjort” har begått ett eller flera tjänstefel. Men enligt min mening har vi befunnit oss på ett sluttande rättssäkerhetsplan under ganska lång tid, och det är viktigt att nu försöka återgå till det som lag och förarbeten säger, det som Åklagarmyndigheten betonar och det som utan tvivel är riktigt. Rättssäkerheten vid frihetsberövanden får inte vara så dålig som den var i mitt mål och som den sannolikt är i rätt många andra fall. Det ankommer på domstolarna att slå fast när en åklagare ska anses ha ”åsidosatt vad som gäller för uppgiften”. Jag anser att det skedde i åtskilliga fall när jag blev oskyldigt anhållen och häktad.

6 *Bevisning*

Jag åberopar den bevisning som anges i min slutliga bevisuppgift denna dag (221221). Det innebär, såvitt gäller den muntliga bevisningen, att jag numera inte åberopar vittnesförhören med Cecilia Fucik, Sven Voltaire och Eva-Marie Persson. När det gäller den skriftliga bevisningen åberopar jag numera åter de handlingar som framgår av punkterna 10 och 11. De finns i bilagorna 7 och 11 bland bevisen. Jag fann under sammanställningen av denna slutskrift att dessa båda bevis behöver åberopas när det gäller principfråga 3, alltså frågan om när sannolika skäl ska anses föreligga och i vad mån sådana skäl fanns i den ifrågavarande utredningen.

Som tidigare sagts ger jag in den något reviderade slutliga bevisuppgiften tillsammans med denna slutskrift.

7 *Så hur kunde det gå som det gjorde?*

För mig är det en gåta att polis och åklagare inte upptäckte tidigt att EA inte var trovärdig. Och det är en gåta för mig hur man kan frihetsberöva en person utan att kontrollera anmälarens trovärdighet, fastän det finns en rad indikationer på att så borde ske.

Kan det ligga någon förvirring eller rentav någon ideologi bakom ställningstaganden som är så tokiga som de var i det här fallet? Det var ju alldeles tydligt redan innan jag anhölls att EA hade både fabriksåterställt telefonen innan den lämnades till polisen och raderat meddelanden i telefonen från den tidpunkt då hon sa sig ha varit däckad och utsatt för ett sexuellt övergrepp. Hur kunde man undgå att upptäcka detta? Och hur kunde man underlåta att kolla upp henne ens det allra minsta? För mig är det svårt att förstå. Jag är rädd att rättsväsendet har gått vilse i utredningar av det här slaget.

Förklaringen kan ligga i det som både åklagaren och en av poliserna sa i tingsrätten. De sa ungefär ”det är så här vi arbetar, vi utgår från målsägandens uppgifter och bedriver utredningen med dem som utgångspunkt”. Om det är så polis och åklagare arbetar i praktiken, står det naturligtvis i bjärt kontrast till den objektivitetsplikt som gäller under

förundersökningen, för att inte tala om det uttryckliga krav som Åklagarmyndigheten ställer på att anmälarens trovärdighet ska kontrolleras.

Därför tror jag att detta kan vara ett viktigt mål. Praxis i brottsutredningar tycks ha fjärrmat sig rejält från den grundläggande objektivitetsplikten och från värnandet av den misstänktes rättssäkerhet. Det är självfallet mycket angeläget att brott beivras och brottslingar lagförs, men om brottsutredningar går till på det sätt som polis och åklagare har vittnat om i detta mål, då har objektivitetsplikten blivit en chimär och den eftersträvide balansen mellan rättstrygghet och rättssäkerhet gått förlorad.

I ett rättssamhälle måste man kunna genomsåda en anmälare som far med osanning. Så som brottsutredningarna i dag fungerar, med bl.a. en omfattande sekretess kring anmälaren och fulla restriktioner för frihetsberövade misstänkta, finns det stora risker att oskyldiga får sitta frihetsberövade under lång tid (jfr t.ex. 2018 års mål) och att det rentav blir tillfälligheter som avgör om oskyldiga fälls eller frias.

Att tingsrätten i detta mål kunde döma som den gjorde är enligt min mening djupt oroande. Jag hänvisar till min överklagandeskrift när det gäller allt slarv och all okunskap som tingsrätten visade prov på. Jag har en känsla av att tingsrätten kände sig angripen på något sätt, att domarna ansåg att jag gav mig på ett system som de är en del av och som borde få vara i fred. Det kan vara lätt att hamna i en sådan försvarsposition, men det ankommer inte på domstolarna.

Det är angeläget att det klarläggs att åklagare och domare inte får hantera rättssäkerheten på det sätt som de har gjort i det här fallet. Jag hoppas att det klarläggandet kommer i hovrätten.

Uppsala som ovan

Göran Lambertz

Bilaga 1

De av mina inlagor och skriftliga bevis som är aktuella vid hovrättens prövning

Inlagor

Överklagandeskrift 2021–12–14, avsnitten 2 och 7

Yttrande 2022–05–18, avsnitt 5

Yttrande 2022–08–23, avsnitt 3, det som sägs angående p. 11 och p. 12

Slutskrift 2022–12–22 med hänvisningar

Bilaga 2: Preciserade påståenden om fel som staten svarar för 2022–12–21

Slutlig bevisuppgift 2022–12–21

Bevis

Bilaga 2	Utdrag ur häktningpromemorian beträffande ljudfilerna och telefonen
Bilaga 3	Utdrag ur häktnings-PM beträffande meddelandena på julnatten
Bilaga 4 o 5	Utdrag ur häktnings-PM beträffande vad som sades om klänningen
Bilaga 6	Svea hovrätts dom den 6 september 2018 i mål mot Dilan Uhan
Protokoll från förhör med EA den 21 mars 2021 (ingivet av staten)
Bilaga 7	Antal personer 60+ som dömts för våldtäkt i Sverige 2015–19
Bilaga 9	Beslut av åkl. 2017-01-10 i förundersökning mot Lennart M. Sjöberg
Bilaga 10	Kopia av en sida av anteckningar från häktningsförhandlingen
Bilaga 11	PM med beräkningar av sannolikheten för min skuld 210713
Bilaga 12	Utdrag ur häktningpromemorian, s. 112
Bilaga 13	Krönika i Upsala Nya Tidning den 5 september 2021